

SODNO IZVEDENSTVO NA PODROČJU PSIHLOGIJE

Podpodročje: PSIHLOGIJA DRUŽINE

(predstavitev)

1. V KATERIH SODNIH POSTOPKIH JE IMENOVAN IZVEDENEC PSIHLOGIJE DRUŽINE IN KAKŠNE SO NJEGOVE KOMPETENCE

Sodni izvedenci psihologije družine podajajo strokovne ugotovitve in izvedenska mnenja v postopkih odločanja o koristi mld. otroka v zadevah, ki so opredeljene v družinski zakonodaji (Družinski zakonik) in drugi zakonodaji:

- zaupanje otroka v varstvo in vzgojo v razveznem postopku staršev oziroma v primerih, ko starša živita ločeno;
- urejanje otrokovih stikov s starši in drugimi osebami;
- spori pri izvajanju starševske skrbi;
- ukrepi za varstvo koristi otroka; ukrepi trajnejšega značaja;
- rejništvo, posvojitve;
- sprememba otrokovega osebnega imena.

Izvedenci so kompetentni za odgovore na vprašanja sodišča iz naslednjih vsebinskih sklopov:

- osebnost staršev in njihova primernost za varstvo in vzgojo mld. otroka (več otrok) ter izvajanje stikov; odnos staršev do otroka;
- psihološke značilnosti otroka, razvojne in psihološke potrebe, odnos otroka do posameznega starša in drugih družinskih članov, navezanost, doživljanje družinskih razmer in okolja, otrokove želje in mnenje;
- družinski odnosi in dinamika, starševska komunikacija;
- ogroženost otroka v družinskem okolju, primernost določenega ukrepa.

Psihologija družine je kompleksno področje, ki vključuje znanja več teoretičnih in praktičnih vej psihologije. Izvedenec psihološke stroke, ki je imenovan v družinskih zadevah, mora imeti znanja s področja razvojne psihologije, psihologije osebnosti, psihologije družine v povezavi s socialno psihologijo, psihologije travme in kriznih situacij, klinične psihologije, psihološke metodologije, še posebej pa tudi znanja s področja psihološkega ocenjevanja odraslih, otrok in mladostnikov, ter izkušnje strokovnega poročanja.

2. IZVEDENSKI MODEL IN METODE DELA

Izvedenci na področju psihologije družine od začetka svojega delovanja (2018) uporabljajo in nadgrajujejo model psihološkega izvedenstva skladno z naslednjimi strokovnimi smernicami:

- celosten pristop: upoštevanje širše palete strokovnih meril, ki so pomembna pri psihološkem ocenjevanju otrokove koristi; psihološka obravnava staršev in otrok ter preostalih družinskih članov, ki so pomembno vključeni v varstvo in vzgojo otrok;

- izvedba več srečanj s starši in otroki; to je potrebno glede na število strokovnih meril in obseg psihodiagnostičnega dela (strukturirani psihološki intervjuji z družinskimi člani, psihološko testiranje, opazovanja, skupni pogovori);
- uporaba psihodiagnostičnih instrumentov skladno z najnovejšimi znanstvenimi dognanji, mednarodnimi smernicami na področju forenzične psihologije in etičnimi načeli;
- uporaba metode opazovanja v naravnem okolju - izvedba obiska na domu posameznega starša v dogovoru z njim (psihološko opazovanje interakcij in družinske dinamike, opazovanje osebnosti in vedenja družinskih članov; skupni pogovori); obisk otroka v rejniški družini ali v zavodu; opazovanje stikov pod nadzorom na CSD;
- utemeljevanje izvedenskega mnenja na podlagi uporabljenih neposrednih in posrednih metod dela, integracije psiholoških ugotovitev ob upoštevanju strokovnih meril in predhodno postavljenih hipotez;
- transparentnost; izvedensko mnenje vsebuje opis uporabljenih metod in psihodiagnostičnih instrumentov, povzetke pogovorov in opazovanj, rezultate psihološkega testiranja;
- uporaba jezika, ki je udeležencem razumljiv (skladno z etiko).

3. VLOGA DRUŠTVA PSIHOLOGOV SLOVENIJE

Pri Društvu psihologov Slovenije (DPS) od leta 2017 dalje deluje Komisija za izvedenstvo na področju psihologije družine (KIPD), ki je izdelala strokovne smernice in kriterije za izbor novih izvedencev ter katalog znanj, ukvarja pa se tudi s sistemskimi spremembami na področju sodnega izvedenstva. Komisija redno sodeluje z Ministrstvom za pravosodje.

V prihodnosti čakajo komisijo novi izzivi na naslednjih področjih: izobraževanje, nadgrajevanje izvedenskega modela in metodologije psihološkega ocenjevanja, strokovni razvoj, izpopolnitev strokovnih smernic, intervizija, sodelovanje z vsemi udeleženci na področju sodnega izvedenstva. Komisija daje pobude za usposabljanje izvedencev in drugih strokovnjakov, ki delujejo na področju psihologije družine.

4. IZBOR NOVIH IZVEDENCEV - POGOJI IN PRIPOROČILA

Pogoje za imenovanje sodnega izvedenca opredeljuje Zakon o sodnih izvedencih, sodnih cenilcih in sodnih tolmačih (Uradni list RS, št. 22/18 in 3/22); v 16. členu je med drugim navedeno, da mora imeti oseba predbolonjsko univerzitetno izobrazbo ali končan bolonjski magistrski študijski program in najmanj šest let delovnih izkušenj s področja, na katerem želi opravljati delo sodnega izvedenca.

Zaradi visoke zahtevnosti izvedenskega dela v družinskih zadevah komisija KIPD pri Društvu psihologov Slovenije priporoča dopolnilne strokovne reference (glej: Strokovne smernice in kriteriji za izbor novih izvedencev na področju psihologije družine; 2017; objava na spletni strani DPS). Komisija lahko na podlagi strokovnih smernic poda oceno primernosti posameznega kandidata, njegovih delovnih izkušenj in strokovnih referenc.

Poleg univerzitetne psihološke izobrazbe in specialističnih ter drugih podiplomskih znanj, ki vključujejo znanja s področij psihologije družine in psihološkega ocenjevanja, je zelo pomembno, da ima kandidat ustrezne in obsežne delovne izkušnje. Komisija priporoča najmanj desetletne izkušnje na področju psihološkega dela z družinami, starši in otroki, pri

tem so bistvenega pomena delovne izkušnje na področju psihološkega ocenjevanja ter izdelave psiholoških izvidov in mnenj, priporočljive pa so tudi izkušnje strokovnega sodelovanja s sodišči. Priporočljivo je dobro poznavanje družinske zakonodaje in sistemskih rešitev na področju zaščite otroka. Od kandidata se pričakuje sprejemanje izvedenskega modela psihologije družine, kakor tudi pripravljenost za terensko delo.

Kandidati in sodni izvedenci za družinske zadeve se morajo stalno izobraževati in spremljati znanstvene novosti na področju psihologije družine in psihološke metodologije (psihološko testiranje).

5. SODELOVANJE Z MINISTRSTVOM ZA PRAVOSODJE

Psihologija družine je kot podpodročje sodnega izvedenstva psihološke stroke vključena v Stalno strokovno telo za psihologijo, ki deluje v okviru Strokovnega sveta za sodno izvedenstvo, sodno cenilstvo in sodno tolmačenje pri Ministrstvu za pravosodje. Stalno strokovno telo je bilo ustanovljeno leta 2022, istega leta je podpodročje psihologije družine opredeljeno kot deficitarno področje sodnega izvedenstva (Uradni list RS, št. 35/22).

Predstavitev psihologije družine pripravila: Komisija za izvedenstvo na področju psihologije družine pri Društvu psihologov Slovenije, dne 27.11.2023